

Rat u 21. veku kao sredstvo imperijalne kontrole planetarne „periferije”

Srđan T. KORAC¹

Apstrakt: Rad analizira kako je (zlo)upotreba koncepcija o međunarodnom društvu u kontekstu spoljne politike SAD i drugih zapadnih zemalja legitimizovala navodnu odbrambenu ulogu intervencionističke imperijalne politike prema tzv. odmetničkim, slabim ili propalim državama i raznorodnim nedržavnim akterima koji osporavaju univerzalnu vrednost liberalnog poretka. Polazna pretpostavka autora je da asimetrična priroda sukoba krajem 20. i u ranom 21. veku, u spoju sa idejnim postavkama o međunarodnom društvu, demokratskom miru i podeli sveta na liberalan centar i „necivilizovanu” periferiju, uslovljava osmišljavanje i vođenje ratova kao disciplinskog sredstva zapadne imperijalne kontrolne politike planetarne periferije. Stoga je težište analize stavljeno na pokazatelje ugradnje metodologije rada policije, krivičnog pravosuđa i kazneno-popravnog sistema u ontološku ravan vojnih intervencija koje sprovode SAD, samostalno ili u *ad hoc* koalicijama sa zapadnim i regionalnim silama. Autor zaključuje da je rat kao društvena praksa u 21. veku izgubio tradicionalne ontološke odlike i poprimio strukturna obeležja kontrolne politike kriminala, te time razvrgao etički okvir u diskurzivnom i praktičnom tretmanu neprijateljskih država i njihovih vojnika, kao i nedržavnih aktera.

Ključne reči: rat, vojna intervencija, međunarodno društvo, liberalni poredak, politika kontrole, SAD, Zapad.

¹ Autor je naučni saradnik u Institutu za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.

E-pošta: srdjan@diplomacy.bg.ac.rs

Rad predstavlja deo projekta „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti” (br. 179029), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

Imperijalna liberalna politika: od anarhije ka međunarodnom društvu?

Dramatičan napredak tehničko-tehnološke osnove koji se odigrao u ranom 21. veku prva je asocijacija na promene u karakteru i načinu vođenja savremenih oružanih sukoba, što ne čudi zbog trenutnog i masovnog medijskog izveštavanja o ratovima širom planete kao o svojevrsnom spektaklu iz domena *infotainment*-a. Ipak, rat kao „planiran i organizovan oružani sukob političkih jedinica” (Keith F. Otterbein)² u suštini ostaje, bez obzira na „tehno-kozmetiku”, društveni odnos u čijem središtu i dalje stoje ljudi organizovani u političke kolektivitete koji donose ispravne ili pogrešne odluke o tome kako da kroz borbu nametnu volju jedni drugima.

Između zastupnika realističke i idealističke tradicije unutar naučne discipline međunarodnih odnosa nastavljena je i u ovom veku debata o anarhičnoj prirodi međunarodne politike, odnosno o tome da li se taj kvalitet njene prirode može i dalje uzimati kao dopušteni razlog za otpočinjanje bilo koje vrste oružanog sukoba.³ Anarhija se prema realističkoj argumentaciji ne može u potpunosti ukloniti usled njene ontološke neizbežnosti u odnosima između država, pa sukob kao konstitutivan element međunarodne politike nije moguće suzbiti postepenom izgradnjom međunarodnog/svetskog društva kao globalne političke zajednice koja bi poslužila kao njeno legitimizacijsko uporište.

Zagovornici teze o međunarodnom društvu kao formalnom ili neformalnom kolektivu i spletu društvenih odnosa motivisanih saradnjom suverenih država, poput npr. Čarlsa Keglija (Charles W. Kegley Jr), pozivaju se na viziju sveta američkog predsednika Vudroa Vilsona (Woodrow Wilson) i tvrde da poslehladnoratovski svet upravo nalikuje toj klasičnoj slici sveta kao mesta saradnje a ne sukoba.⁴ Kegli smatra da se društveni odnosi unutar pojedinačnih država neminovno prelivaju

² Definicija rata preuzeta od: Keith F. Otterbein, *The Evolution of War*, HRAF Press, New Haven, 1985, p. 3.

³ Osnovne konture debate pogledati u sledećim člancima objavljenim u tematskom broju časopisa *Međunarodni problemi* br. 2–3/2017: Vladimir Trapara, „Neoklasični realizam – realizam za 21. vek”, str. 227–246; Dušan Proroković i Jelena Milićević-Proroković, „Teorija neoliberalnog institucionalizma na početku 21. veka: međunarodne institucije i globalno upravljanje”, str. 247–261; Vladimir Ajzenhamer, „Bojno polje *praxis*: realističko-konstruktivistički duumvirat i 'posrtanje' liberalnog internacionalizma”, str. 262–282;

⁴ Argumentaciju videti opširnije u: Charles W. Kegley Jr., “The Neoidealist Moment in International Studies? Realist Myths and the New International Realities (ISA Presidential Address March 27, 1993 Acapulco, Mexico)”, *International Studies Quarterly*, Vol. 37, No. 2, June 1993, pp. 131–146.

preko granica, jer ako imamo društveni prostor unutar države ništa nas ne može sprečiti da ga ustanovimo i među državama; a valjano uređen takav prostor može da učini anarhiju i rat manje verovatnim.⁵ Za Keglija kao novog idealistu međunarodno društvo omogućava da saradnja – uzeto po analogiji sa pojedincima u liberalno-demokratski uređenom društvu – postane dominantan oblik međunarodnih odnosa i prostor u kojem se odigrava moralni napredak na globalnom planu. Svaka suverena država je mnogo više od teritorije na kojoj živi stanovništvo nad kojom se vrši vlast; ona oblikuje i društveni prostor, pa se može reći da je vlada formalni institucionalni izraz društvenih odnosa unutar države.

Naslanjajući se na liberalno-prosvetiteljsko optimistično učenje o čoveku kao suštinski dobrom biću, novi idealisti smatraju da put do moralnog napretka u međunarodnim odnosima vodi preko organizovanja pojedinačnih država na ispravan način, kako bi onda one uredile unutrašnje društvene odnose takođe na moralno valjan način. U skladu sa kantovskom tezom o demokratskom miru, novi idealisti najbolje uređenje političke vlasti vide u demokratiji kao najmanje represivnom i restriktivnom obliku organizacije države koji je najpodobniji za uživanje u zajamčenim slobodama i pravima, te kao jedinom koji zaista predstavlja volju svojih građana. U okviru pristupa proučavanju međunarodnih odnosa razvijenog u tzv. Engleskoj školi, Hedli Bul (Hedley Bull) ukazuje na važnost istraživanja zajedničkih interesa, vrednosti, pravila i institucija koji zajedno konstituišu jedno društvo, pa i neko buduće međunarodno. Bul poreklo ideje međunarodnog društva vidi u tradiciji prirodnog prava stvorenoj u razdoblju od 16. do 19. veka, a doba nakon okončanja Drugog svetskog rata kao vremensku odrednicu pokušaja da se univerzalno društvo država preobrazu u zajednicu naroda. Za Bula je koncept društva u međunarodnoj politici tesno povezan sa idejom poretka, koja obuhvata postojeće obrasce društvenog života usmerene na unapređenje određenih ciljeva i vrednosti.⁶ Ovi obrasci omogućavaju društvima da ostvare, kako ih on naziva, elementarne i primarne ciljeve, a to su: osiguranje protiv nasilja drugih, obezbeđenje poštovanja sklopljenih ugovora i zaštita relativne stabilnosti posjedovanja.⁷ Bul smatra da međunarodno društvo nastoji da podstakne prelaz iz međunarodnog u svetski poredak, pri čemu je ovaj drugi širi, fundamentalniji i primordijalniji od prvog jer obuhvata obrazac delovanja usmeren

⁵ Charles W. Kegley Jr., "Introduction", in: Charles W. Kegley Jr. (ed.), *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neo-Liberal Challenge*, St. Martin's Press, New York, 1995, p. 4.

⁶ Više u: Hedley Bull, *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, Palgrave Macmillan, London and New York, 2012, pp. 3–8.

⁷ *Ibid.*, pp. 16–18.

na očuvanje elementarnih i primarnih ciljeva društvenog života kao takvog.⁸ Pošto je svetski poredak i višeg moralnog reda od međunarodnog poretka, postojanje i karakter međunarodnog društva dodeljuje (ne)legitimnost konkretnim činovima u međunarodnim odnosima.

Koncept međunarodnog društva je u isto vreme i empirijska činjenica o načinu na koji međunarodni odnosi funkcionišu i normativni iskaz o budućem stanju.⁹ Utoliko je ilustrativna analiza filma *Dan nezavisnosti* (*Independence Day*, 1996) iz pera Sintije Veber (Cynthia Weber).¹⁰ Veberova ukazuje na način predstavljanja političkih odlučilaca SAD kao „prirodnih” nosilaca odluka u ime celokupnog čovečanstva, gde svojstvo „prirodnosti” proističe iz vodeće uloge kao najmoćnije države. Predstava o planetarnoj misiji SAD u ovom filmu je samo još jedan primer reprodukcije ideološke potke o delovanju američke vlade u interesu svih država i naroda. Problem je, prema Veberovoj, u tome što u preuzimanju vođstva nad čovečanstvom SAD brkaju predvodničku ulogu i domaći uticaj na međunarodne odnose sa međunarodnim društvom, što je posledica nedoslednosti novog idealizma spram američke spoljnopolitičke prakse koja ne teži izgradnji istinski međunarodnog društva. Film *Dan nezavisnosti* ne prikazuje neko novo, međunarodno društvo okupljeno u odbrani čovečanstva od vanzemaljske civilizacije, već partikularan severnoamerički svetonazor proglašava univerzalnim, te time primenjivim na ceo svet. Tako je, prema Veberovoj, saradnja na kojoj bi trebalo da se uspostavi međunarodno društvo zamenjena odnosom vođa-sledbenik, a film stvara manipulativnu sliku SAD koje posreduju u stanju međunarodne anarhije i osiguravaju moralni kompas koji odgoni strah od uništenja čovečanstva. SAD su kao svetski hegemon tvorac poretka međunarodnog života, što znači da je anarhiju zamenio odnos hijerarhije – doduše, uz novoidealističku retoriku.

Manipulisanje idejnim postavkama novog idealizma u sagledavanju međunarodne politike u *Danu nezavisnosti* ne čudi ako imamo u vidu da je film snimljen 1996. godine, dakle, u godinama kada je liberalistička euforija u akademskim i političkim krugovima zapadnih zemalja zbog kraha komunističkog modela, „unipolarnog trenutka” i proglašenja „Novog svetskog poretka” bila još uvek u zamahu. Ipak, uskogrudost vizije Bušovog „Novog svetskog poretka” izražena je u njenoj ulozi simboličke racionalizacije američkog vođstva, pre nego

⁸ Ibid., pp. 19–21.

⁹ Nicholas J. Rengger, *International Relations, Political Theory and the Problem of Order: Beyond International Relations Theory?*, Routledge, London and New York, 2000, p. 80.

¹⁰ Detaljnije u: Cynthia Weber, *International Relations Theory: A critical introduction*, Routledge, Oxon and New York, 2010, pp. 46–58.

verodostojnog napora da se međunarodno pravo i međunarodne organizacije ojačaju većim i širim nadležnostima i ovlašćenjima. Slavljenički zanos je ubrzo raspršilo suočavanje sa realnom nemoći Zapada da snagom ideja koje propoveda već decenijama unazad uveri nacije u sopstvenu predodređenost za globalni uzor i vođstvo. Džon Mekmilan (John MacMillan) naglašava da militarizacija spoljne politike SAD predstavlja odgovor na nove izazove američkom globalnom vođstvu koji, ma koliko da su kratkotrajni ili raspršeni, jasno postavljaju granice unilateralne moći supersile, ali i sunovrat sposobnosti Zapada kao civilizacijske celine da nastavi da postavlja normativne, ideološke i kulturne standarde kao referentne vrednosti za globalizovan, ali i sve više multipolarni svet.¹¹

Liberalni svet nasuprot „džungle pune zmija”

Posmatrano sa etnocentrično-konzervativnog stanovišta američkih spoljnopolitičkih odlučilaca i vojnih planera iz prve decenije 21. veka, poslehladnoratovski svet je prema rečima nekadašnjeg direktora CIA Džejsma Vulsija (James Woolsey) „džungla puna zmija” u kojoj su se SAD obrele nakon što su „ubile zmaja” (tj. Sovjetski Savez).¹² Džungla je metafora za svet planetarne periferije, odnosno zonu brojnih netipičnih bezbednosnih rizika po političke i ekonomske interese SAD, proistekle iz pojave novih ratujućih entiteta, sve dubljeg jaza Sever-Jug, oskudnih egzistencijalnih resursa, te ranjivosti zapadne privredne i komunikacione infrastrukture.¹³ Navedena metafora ima osnov u činjenici da je oružano nasilje ušlo u fazu „demokratizacije” i privatizacije posredstvom raširene upotrebe pešadijskog naoružanja – dakle, paradoksalno, tehnološki relativno zastarelog vojnog proizvoda – koje je usled pristupačne cene dostupno i slabo platežnoj klijenteli, lako za obuku i upotrebu, te u pogledu vatrene moći dovoljno efikasno da omogući ostvarivanje ograničenih ciljeva karakterističnih za sukobe niskog intenziteta, odnosno unutardržavne sukobe.

¹¹ John MacMillan, „Liberal internationalism”, in: Martin Griffiths (ed.), *International Relations Theory for the Twenty-First Century: An introduction*, Routledge, Oxon and New York, 2007, p. 32.

¹² „Hearing Before the Select Committee on Intelligence of the United States Senate”, 103rd Congress, First Session on Nomination of R. James Woolsey to be Director of Central Intelligence, 2–3 February 1993, <https://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/hearings/103296.pdf>, 20/12/2018, p. 76.

¹³ Paul Rogers, *Losing Control: Global Security in the Twenty-first Century*, Pluto Press, London and Sterling (VA), 2000, pp. 58–62.

Slika „džungle pune zmija” zapravo nije slučajna, već razotkriva dubok sloj prosvetiteljske kolektivne epistemološke (pod)svesti u kojoj je pohranjena ontološka ideja o neredu i sukobu kao odlici „prirodnog”, „primordijalnog” i „prvobitnog” stanja čovečanstva i ljudskog karaktera.¹⁴ Drugim rečima, društveni poredak kao proizvod zajedničkog života pojedinaca – vrednosno-motivisane matrice „sociokosmosa” utemeljenog na recipročnosti – stoji nasuprot prirodnog stanja oličenog u težnji za zadovoljavanjem sebičnih potreba nauštrb drugih. Reč je o uverenju da je jedini način da se obuzda i ukroti brutalna i impulsivna životinjska priroda genetski usađena u nama uspostavljanje civilizacijskih stega u vidu društvenog poretka. Premda savremena naučna multidisciplinarna istraživanja sve više svedoče o prevaziđenosti Dirkemovog koncepta *homo duplex*-a, navedeno insistiranje na potrebi obuzdavanja „prirodnog” ima korisnu ulogu u ideološkom diskursu usmerenom na opravdavanje imperijalnih spoljnopolitičkih ciljeva odbranom liberalno-demokratskog uređenja.¹⁵ Primera radi, američko javno mnjenje je usled tapkanja u višedecenijskom ideološkom ćorsokaku odbrane građanskog društva od totalitarnog neprijatelja, lako podložno manipulativnom pothranjivanju stava da se u žiži sukoba između država uvek nalaze ideje.¹⁶ Zakoračivanje u poslehladnoratovsku „džunglu” nekonvencionalnih bezbednosnih pretnji preobrazilo je zapadni diskurs o ratu, pa su sada američka vojska i njeni saveznici razloge ratovanja kao društvene prakse izdigli na nivo večne ontološke borbe dobra i zla. Prosvetiteljskom svetonazoru, koji poistovećuje zlo sa „prirodnim stanjem” a dobro sa civilizacijom, nije bilo teško da u „zlo” svrsta sve one narode koji se suprotstavljaju američkoj hegemoniji i odbijaju da prihvate osnovne postulate liberalističke ideologije.

Bilo kakvo koncentrisanje „neobuzdane” vojne moći kao potencijalne pretnje bogatoj globalnoj manjini koja živi u liberalnom poretku oblikovanom korporativnim interesima, ma koliko bila lokalnog ili regionalnog dometa i udaljena od centra, mora biti suzbijena. Samoodbrana od neprijatelja koji ugrožava naš vrednosni poredak je po definiciji legitimna. Stoga liberalna hegemonija predvođena SAD kao

¹⁴ Raymond Corbey, “Laying Aside the Spear: Hobbesian Warre and the Maussian Gift”, in: Ton Otto, Henrik Thrane, and Helle Vandkilde (eds), *Warefare and Society: Archaeological and Social Anthropological Perspectives*, Aarhus University Press, Aarhus, 2006, p. 29.

¹⁵ Opširnije o sadržaju ovog koncepta Emila Dirke videti u: Jeremy A. Ross, “Durkheim and the Homo Duplex: Anthropocentrism in Sociology”, *Sociological Spectrum*, Vol. 37, Issue 1, 2017, pp. 18–26.

¹⁶ David Warburton, “Aspects of War and Warfare in Western Philosophy and History”, in: Ton Otto, Henrik Thrane, and Helle Vandkilde (eds), *Warefare and Society: Archaeological and Social Anthropological Perspectives*, Aarhus University Press, Aarhus, 2006, p. 48.

jedinom preostalom supersilom pretpostavlja svođenje rata na kontinuirani globalizovani imperijalni rat sastavljen od niza kratkotrajnih vojnih intervencija ili intervencionističke politike zasnovane na strategiji vođenja tzv. sukoba niskog intenziteta. Zato Hart i Negri (Michael Hardt, Antonio Negri) o vojnim intervencijama govore kao o „imperijalnim građanskim ratovima” koji imperija vodi protiv pobunjenih podanika.¹⁷ Umesto tradicionalno shvaćenog rata kao oružanog sukoba dve ili više suverenih država omeđenog jasnim početkom i koncem, rat se u 21. veku rekonstituiše kao borba ne protiv neprijatelja već protiv koncepata ili skupa praksi – kao npr. u tzv. ratu protiv terorizma.¹⁸ U analizi nastanka rata, Van der Denen (Johan M.G. van der Dennen) koristi biološki pristup i dokazuje da je ratovanje društvena praksa konstituisana kao visoko delotvorna strategija adaptacije i reprodukcije koja uključuje udruženi muški poduhvat izlaganja velikim rizicima radi velikih dobitaka.¹⁹ Ma koliko bilo svedeno za potrebe naše analize, dato biološko objašnjenje ratovanja je validno jer čak i ono pretpostavlja izvesni stepen recipročnosti u pogledu ograničenosti ciljeva i angažovanih snaga svih sukobljenih strana. Nasuprot klasičnom klauzevicijanskom shvatanju svrhe rata kao slamanja volje neprijateljske države u skladu sa konkretnim političkim ciljevima, praćene okupacijom ili osvajanjem njene teritorije i prisvajanjem njenih resursa, čini se da ratovanje u 21. veku gubi tradicionalne ciljeve i poprima odlike disciplinskog postupka protiv neposlušnih članova međunarodnog društva podstaknutog i legitimisanog rasuđivanjem navodne moralne većine unutar imperijalnog centra. Osim što iz vođenja rata nestaje načelo recipročnosti, sila se koristi radi ostvarenja političkih ciljeva koji se ne mogu postići primenom sile.²⁰ Dejvid Čendler (David Chandler) suštinsku odliku fenomena globalnog rata 21. veka sa pravom vidi u njegovoj besciljnosti uslovljenoj odsustvom stvarnog (konkretnog) neprijatelja i idejnom motivacijom koja transcendirira teritorijalnu, suverenitetsku i instrumentalnu lociranost tradicionalne oružane borbe.²¹

¹⁷ Michael Hardt and Antonio Negri, *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*, Penguin Books, New York, 2004, p. 3.

¹⁸ Vivienne Jabri, *War and the Transformation of Global Politics*, Palgrave MacMillan, Basingstoke and New York, 2007, p. 53.

¹⁹ Argumentacija je dostupna u: Johan M.G. van der Dennen, *The Origin of War: Evolution of a Male-Coalitional Reproductive Strategy*, Origin Press, Groningen, 1995.

²⁰ David Warburton, “Aspects of War and Warfare in Western Philosophy and History”, op. cit., pp. 50–51.

²¹ David Chandler, “War Without End(s): Grounding the Discourse of ‘Global War’”, *Security Dialogue*, Vol. 40, No. 3, June 2009, pp. 255–256.

Rat kao oruđe imperijalnog disciplinovanja

Akadska apologija misije civilizovanja „drugih“ kroz nasilno uspostavljanje demokratskog mira postala je vid liberalne hegemonije, pa ne čudi što političko-pragmatično tumačenje stavlja tezu o demokratskom miru u kontekst očuvanja, usavršavanja i širenja poretka sazdanog na zapadnom vrednosnom sistemu. Reč je o odbrani ideje globalnog mira održivog samo između samih liberalnih demokratija i primenljivog u popravljaju slabih/neuspešnih država, odnosno rečima Džona Rolsa (John Rawls):

(S)poljna politika liberalnog naroda (...) biće da postepeno oblikuje sva još uvek ne-liberalna društva u liberalnom pravcu dok, konačno (u idealnom slučaju), sva društva ne postanu liberalna.²²

Doduše, istini za volju, Rols na drugom mestu zastupa stav da liberalni narodi ne treba da sprovedu političke sankcije (u njih svrstava i vojne mere) protiv neliberalnih naroda da bi ih privoleli na prihvatanje liberalnog društvenog uređenja, ali je iz njegovog razumevanja šta se može tolerisati jasno da se od neliberalnih naroda očekuje da poštuju liberalne vrednosti, ako ne kod kuće, onda makar samo u opštenju sa drugim narodima.²³ Poslehladnoratovska „liberalna“ legitimizacija vojnog intervencionizma u neuspešnim/slabim državama sumirana je na početku 21. veka u navodnom cilju širenja zone kantovskog večnog mira. Ipak, ona je u potpunosti ogolila ideju demokratskog mira kao *Pax Americana* zbog ograničene sposobnosti postindustrijskih demokratija da univerzalnost liberalnih normi kao aksiološkog oslonca sudbine čovečanstva učine prijemčivim van zapadnog civilizacijskog kruga. Pragmatičko-političku (zlo)upotrebu teze o demokratskom miru olakšava njeno labavo etičko utemeljenje u utilitarističkom intelektualnom nasleđu, koje odobrava činjenje moralnih kompromisa zarad ostvarenja dobrobiti, bez obzira na očevodne nedostatke u proračunavanju mogućih ishoda konkretnih akcija i moralne ambivalentnosti istovremenog zagovaranja ideje međunarodnog mira i (o)lake legitimizacije pragmatičkog i selektivnog korišćenja nasilja.²⁴ Time je, prema Oliveru Ričmondu (Oliver P. Richmond), još jednom potvrđen nastavak intelektualne zaostavštine imperijalne politike 19. veka oličene u samozadovoljnoj

²² Džon Rols, *Pravo naroda*, Alexandra Press i Nova srpska politička misao, Beograd, 2003, str. 110.

²³ *Ibid.*, str. 81–85.

²⁴ O unutrašnjim protivrečnostima teze o demokratskom miru sa manipulativnim potencijalom za opravdavanje intervencionističke politike opširnije pogledati u: Srđan T. Korać i Nenad Stekić, „Etičke oprečnosti teze o demokratskom miru“, *Srpska politička misao*, god. 25, vol. 62, br. 4/2018, str. 95-117.

predstavi velikih razvijenih nacija o sebi kao dobronamernim imperijama vođenim racionalnošću i primenljivošću liberalnih ideja.²⁵

„Civilizovanje” postkolonijalnog dela planete nastavlja se u 21. veku prevashodno jačanjem poštovanja međunarodnih normi i odluka međunarodnih institucija (UNDP, MMF, Svetska banka) i posredstvom oruđa tzv. meke moći u vidu čitave mreže što vladinih što nevladinih projekata usmerenih na pacifikovanje ili izgradnju demokratskih institucija i tržišnog modela privrede. Alternativa miroljubivom nastojanju SAD i drugih zapadnih sila da kao „čuvari” međunarodnog društva i njegovih „kapija” „civilizuju” neliberalne narode vidljiva je od kraja 20. veka u promenama u karakteru ratovanja kao društvene prakse. Rat se sada ne vodi radi osvajanja novih ili povratka teritorija izgubljenih u nekom prethodnom sukobu, nego protiv imaginarnog neprijatelja kojem se pripisuju najgore moguće namere koje imaju zajednički imenitelj – uništenje vrednosti na kojima počiva međunarodno društvo kao skup liberalnih i pristojnih naroda, rečeno rolsovskom terminologijom. Novi arhetipski neprijatelji pronađeni su u krugu slabih ili odmetničkih država i nedržavnih aktera sa zajedničkim interesom za osporavanjem ontološke vrednosti liberalnog poretka i sa dovoljnim naoružanjem u posedu da mogu da ostvare konkretne pretnje po nacionalnu bezbednost SAD i zapadnih društava.²⁶

Svrha rata postaje nametanje (ili obnova) liberalnog moralnog poretka ili makar stanja ograničenog suvereniteta, a liberalni hegemon se pojavljuje u ulozi kontrolora ponašanja zaduženog da sankcioniše svaki vid njegovog odstupanja od poželjnih normi. Teroristi, pobunjenici verski fanatici i nedemokratski režimi nisu ravnopravni subjekti međunarodnih odnosa sa kojima vredi pregovarati ili ih valja tretirati sa poštovanjem prikladnim moralnom delatniku koji učestvuje u oružanom sukobu prema opšteprihvaćenim međunarodnim pravilima. Reč je o otpadnicima međunarodnog društva, pukim kriminalcima koji ne priznaju temeljne zakone i vrednosti pravednog društva. Pol Virilio (Paul Virilio) ističe da praksa izbegavanja objave rata – čin rata bez rata – pretvara oružani sukob u „međudržavnu delinkvenciju”.²⁷ Primer institucionalnog postupanja prema uhvaćenim pripadnicima Al Kaide i drugih terorističkih organizacija kao prema običnim kriminalcima procesuiranim unutar nacionalnog krivičnog pravosuđa, svedoči upravo o korenitoj promeni simboličkog i stvarnog (pravnog) statusa neprijateljskih boraca. U navedenoj promeni nalazimo jedan od dokaza da se rat preobrazio u

²⁵ Oliver P. Richmond, *Peace in International Relations*, Routledge, Oxon & New York, 2008, p. 91.

²⁶ Opširnije u: General Carl E. Vuono, “Training and the Army of the 1990s”, *Military Review*, US Army Command and General Staff College, Vol. LXXI, No. 1, January 1991, pp. 2–9.

²⁷ Pol Virilio i Silver Lotringer, *Čisti rat: dvadesetpet godina kasnije*, Centar za medije i komunikacije Fakulteta za medije i komunikacije, Beograd, 2012, str. 33.

sredstvo imperijalne disciplinske politike jer ga možemo etimološki povezati sa terminom disciplina (lat. *disciplina*) u značenju „red“, „poredak“, „steg“.²⁸ Disciplina je u savremeni rečnik društvenih nauka i institucionalne prakse dospela preko zapadnoevropskih srednjovekovnih spisa i označava kažnjavanje sprovedeno radi pokajanja i popravljanja.²⁹ Disciplinskim ratom ćemo stoga nazvati svaki planirani i organizovani oružani sukob koji pokreće velika (ili regionalna) sila protiv asimetričnog aktera međunarodnih odnosa – daleko slabije države ili nekonvencionalnog aktera – radi uspostavljanja željenog moralno-vrednosnog i društvenog poretka ili njegove zaštite od opažene ontološke pretnje. Svrha disciplinskog rata nije uništenje protivnika ili deprivacija u resursima, ma koliko to na prvi pogled delovalo tako, nego kažnjavanje odstupanja od dopuštenog/poželjnog ponašanja kako bi se prekršilac priveo pokajanju i popravio prihvatanjem vrednosnog sistema kaznioca.

Budući da se globalni bezbednosni rizici ne mogu ukloniti, spoljna politika SAD i drugih velikih sila je preuzela u svoj domen kontrolu (navodno) globalnih bezbednosnih rizika, odnosno izvora nebezbednosti, kao novi strateški cilj upotrebe oružanih snaga i potencijalni razlog da se pribegne ratu kao sredstvu. Zbog toga se priprema i vođenje rata sagledavaju kroz odnos troškova i koristi, merenih kroz potrošnju budžetskih sredstava i materijalnih resursa, ljudskog kapitala i projektovanih gubitaka u ekonomiji. Baš kao što javne institucije na nacionalnom nivou pokušavaju da situaciono kontrolišu kriminalno ponašanje kada već ne mogu (ili ne žele) da iskorene njegove uzroke, tako na globalnom nivou SAD kao predvodnik liberalnog poretka nastoje da prepoznaju, nadziru i zauzdaju „odmetničke“ države tretirajući ih kao nosioce devijantnog ponašanja koje treba izolovati u karantinu i time smanjiti rizik od „zaraze“ pristojnih, odnosno društava globalnog centra.³⁰ Reč je o primeni policijske strategije usmerene na promenu strukturnih odlika okruženja u kojem se kriminalno ponašanje pojavljuje, kako bi se smanjio stepen dostupnosti prilike za njegovo reprodukovanje u budućnosti i štete koju ono sa sobom nosi.³¹ Dodeljivanje klasičnih policijskih zadataka pomorskim snagama jedan je od primera upotrebe oružanih snaga, konkretno ratne mornarice, kao sredstva imperijalne politike kontrole bezbednosnih rizika koje navodno proizvodi globalna periferija. Slobodan Radojević na slučaju učinaka

²⁸ Milan Vujaklija, *Leksikon stranih reči i izraza*, Prosveta, Beograd, 1980, str. 233.

²⁹ www.etymonline.com/index.php?term=discipline&allowed_in_frame=0.

³⁰ Christopher Coker, *Humane Warfare*, Routledge, London and New York, 2001, pp. 56–57.

³¹ Opširnije u: Karen Bullock, Ronald V. Clarke, and Nick Tilley, “Introduction”, in: Karen Bullock, Ronald V. Clarke, and Nick Tilley (eds), *Situational Prevention of Organised Crimes*, Willan Publishing, Cullompton, 2010, pp. 1–5.

vojne intervencije protiv Libije (2011) jasno pokazuje da pomorske snage zemalja članica NATO-a pored tradicionalne borbene uloge imaju i patrolnu policijsku ulogu usmerenu na osiguranje upravljanja morskim resursima i nesmetane upotrebe mora.³² Prema njegovoj oceni, operacija u Libiji „Ujedinjeni zaštitnik” još jednom je pokazala da je delotvorno projektovanje pomorske moći – u vidu podrške pobunjenicima i prinude protiv vojnih akcija režima, udara sa nosača aviona na kopnene ciljeve i sprovođenja embarga na naoružanje – neophodno radi ostvarenja željenog krajnjeg ishoda vojne operacije i postizanja spoljnopolitičkog cilja u okviru intervencionističke politike.³³

Rat u doba pozne modernosti postepeno se na opisane načine preobražava u politiku održavanja stalnog globalnog vanrednog stanja legitimizovanog univerzalnom brigom o ljudskim pravima, odnosno o čovečanstvu kao celini, u kojem se ratne operacije načinom i ciljevima izvođenja zapravo stapaju sa klasičnim policijskim delovanjem usmerenim na očuvanje ustavnog poretka u nacionalnoj državi.³⁴ Preobražajem od odbrambene u bezbednosnu funkciju, rat je pretočen u svojevrsno regulativno oruđe – isprepletano sa praksama torture, deportacije, izgradnje države itd. – stavljeno u službu života podignutog na nivo nadležnosti „globalne imperije”.³⁵ Nasilje u međunarodnoj areni je kriminalizovano i depolitizovano, te je svedeno na predmet delovanja institucija zaduženih za disciplinovanje učesnika međunarodnih odnosa čije akcije odstupaju ili otvoreno krše i narušavaju kosmopolitski poredak ljudskih prava. Na taj način se postepeno topi i koncept isključive teritorijalne vlasti proistekle iz suverenosti države, te sada nacionalna suverenost kao pretpostavka ratovanja postaje kontingentna u odnosu na univerzalne norme koje čine okvir disciplinovanja neposlušnih. Rat je regulatorna praksa svedena na oruđe u tehnologiji vladavine, usmereno na sveobuhvatan preobražaj društva i brigu o ugroženima, koja zapravo počiva na odnosima moći između zaštitnika i šticećenika u vidu potčinjavanja slabije strane jačoj.³⁶

³² Detaljnije u: Slobodan Radojević, *Uloga pomorskih i vazduhoplovnih snaga NATO u Sredozemlju posle Hladnog rata*, doktorska disertacija, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2017, str. 112–113.

³³ Ibid., str. 357–379.

³⁴ Radi upoređenja videti pregled klasičnih policijskih funkcija i njihovo remodelovanje u: Leonard A. Steverson, *Policing in America: A reference handbook*, ABC CLIO, Santa Barbara (CA), 2008, pp. 34–41; Eugene McLaughlin, *The New Policing*, SAGE Publications, London and Thousand Oaks, 2007, pp. 115–142.

³⁵ Vivienne Jabri, *War and the Transformation of Global Politics*, Palgrave MacMillan, Basingstoke and New York, 2007, pp. 59–62.

³⁶ Opširnije u: Vivienne Jabri, *War and the Transformation of Global Politics*, op. cit., pp. 116–127.

U okviru svoje originalne analize fenomenologije društvene moći, Mišel Fuko (Michel Foucault) je prvi ukazao da, za razliku od kazne koja je tesno povezana sa neposrednim zakonom predviđenim represivnim odgovorom, disciplina ne mora nužno da ima konkretan sudski odgovor na prekršaj normi. Fuko savetuje da za istraživanje izaberemo manje vidljive učinke moći disciplinovanja usmerene na identifikovanje, poredak, rukovođenje, upravljanje, postavljanje dijagnoze i prepisivanje leka.³⁷ Disciplinovanje je za Fukoa rutinski postupak internalizovan kroz socijalizaciju koji posredstvom normi govori pojedincima šta je prihvatljivo a šta ne, odnosno postavlja granice ili standarde normalnosti i potom ih održava kažnjavanjem onih koje prepozna i označi kao devijantne, zle, varvarske itd. Utoliko se može reći da je središnja uloga policijskog rada zapravo staranje o „normalnosti”, a u okvirima međunarodnih odnosa „normalno” je, da podsetimo, ono društvo koje SAD i zapadne zemlje prepoznaju kao člana međunarodnog društva. Disciplinska priroda postmodernog ratovanja vidljiva je u oblikovanju vojnih operacija tako da se neprijatelj tretira kao pacijent ili prestupnik, tj. da se ne uništi nego samo disciplinuje ili izoluje od ostalih „zdravih”, civilizovanih delova međunarodne zajednice.³⁸

Pojedini trendovi nacionalnih kaznenih politika zapadnih zemalja oličeni u opsesivnom osnaživanju svevideće uloge zatvorskog sistema u kontroli čitavih delova stanovništva kao da se prenose i na plan disciplinskog ratovanja. Danas je neprijatelj u disciplinskom ratu sveden na nivo običnog kriminalca, čije ponašanje ulazi u domen policijskih kontrolnih i represivnih mera. Tako u ophođenju SAD prema „devijantnim” akterima međunarodnih odnosa možemo da prepoznamo fenomene poput npr. neodređenog trajanja kazne, javnog sramoćenja i ponižavajućih uslova služenja kazne, elektronskog nadzora zatvora, držanja zatvorenika u izolaciji.³⁹ Pandan dvadesetčetvorčasovnom elektronskom praćenju zatvorenika u kazneno-popravnoj ustanovi bi u međunarodnoj areni mogao da bude stalan satelitski nadzor planete u realnom vremenu, kojim SAD ostvaruju logističko-informacionu i obaveštajnu podršku sopstvenim i savezničkim trupama raspršenim širom globusa. Držanje zatvorenika u strogoj izolaciji je praksa koja je u međunarodnim odnosima oličena u raznovrsnim sankcijama i embargu koji se organizuju radi vršenja pritiska na vlasti i građane neke „odmetničke” zemlje (npr.

³⁷ Mišel Fuko, *Nadzirati i kažnjavati: nastanak zatvora*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci i Novi Sad, 1997, str. 166, 174–180.

³⁸ Christopher Coker, *Humane Warfare*, op. cit., p. 130.

³⁹ Helen Johnston, “The ‘Punitive Turn’: The Shape of Punishment and Control in Contemporary Society”, in: Helen Johnston (ed.), *Punishment and Control in Historical Perspective*, Palgrave Macmillan, Basingstoke and New York, 2008, pp. 238–241.

Kuba, SRJ, Irak), a kojima se ozbiljno ugrožava njen ne samo privredni već, dugoročno posmatrano, i celokupan društveni razvoj. Politika međunarodnog embarga i sankcija i izolacija iz međunarodne zajednice obično traje godinama, što podseća na praksu presuđivanja kazne neodređenog trajanja tipičnu za kazneni sistem SAD-a, gde se prati postupanje zatvorenika i dužina kazne se menja shodno promenama u njegovom ponašanju. Takođe, poznati su i primeri javnog sramoćenja zarobljenih oficira, vojnika, pa čak i visokih zvaničnika država koje su se našle na udaru disciplinskih ratova SAD-a, poput panamskog predsednika Norijege koji je uhapšen 1989. godine tokom američke intervencije u toj latinoameričkoj zemlji, a potom prevezen u SAD i osuđen na dugogodišnju zatvorsku kaznu.

Poređenje trendova kazneno-popravne politike sa početka 21. veka i metoda u praksi disciplinskog ratovanja otkriva dodatnu i ne manje važnu svrhu svakog disciplinskog rata za spoljnopolitičke odlučioce velikih sila – davanje primera drugima, odnosno potencijalnim „otpadnicima” kojima bi eventualno moglo da padne na pamet da dovedu u pitanje norme liberalnog poretka. Jedna od omiljenih mera je zastrašivanje medijskim izveštavanjem o razvoju i posedovanju tehnološki naprednog naoružanja, što govori o svojevrsnom paradoksu u odnosu na doba klasičnog ratovanja kada su države ljubomorno skrivale podatke o nacionalnim oružanim kapacitetima. Prema Roniju Lipšucu (Ronnie D. Lipschutz), uspeh disciplinskog zastrašivanja (*disciplinary deterrence*) zasniva se na sistematičnom širenju informacija i predstava u realnom vremenu o nadmoći vojnih snaga velike sile koja interveniše, pre nego na stvarnoj upotrebi tih kapaciteta u borbenim dejstvima na terenu.⁴⁰ Vojne intervencije u Iraku i protiv SRJ se mogu sagledati u kontekstu slanja slikovite opomene eventualnim budućim „neposlušnim” akterima da je bolje da budu na „liniji” sa američkim interesima u tom regionu. Pored toga, nije zanemarljiva ni činjenica da su troškovi uspešnog disciplinskog zastrašivanja daleko niži nego budžet za vođenje čak i ograničenog rata.

Dosadašnja praksa disciplinskog zastrašivanja čini se da ipak nije imala uvek zagaranovan uspeh. Hibridni ratujući entiteti sa preklapajućim kriminalnim i ratničkim ulogama kao vodeći nosioci haotičnih pobuna u perifernim oblastima daleko su otporniji i žilaviji u sudaru sa mnogostruko jačim i tehnološki razvijenijim neprijateljem. Reč je o odstupanju od klasičnog vođenja ratovanja kao društvene prakse koja ima konkretne ciljeve, početak i kraj. U studiji o oružanim grupama kao nedržavnim akterima savremenih međunarodnih odnosa, Entoni Vinsi (Anthony Vinci) naglašava da je zapravo u interesu pobunjeničkih i terorističkih grupa da vode

⁴⁰ Ronnie D. Lipschutz, *After Authority: War, Peace, and Global Politics in the 21st Century*, State University of New York Press, Albany, 2000, p. 78.

borbu niskog intenziteta u nedogled, čak i kada ponestane resursa, jer im ona pruža legitimizacijski osnov za dalju podršku u lokalnom stanovništvu ili među idejnim sledbenicima.⁴¹ Dakle, reč je drugoj strani istog fenomena pošto rat kao disciplinski postupak nužno zahteva „stalnost” pretnje devijacije od liberalnih normi kao svojevrsne tržišne potražnje, koja se pretvara u trajni zahtev bogatih društava za kaznenim imperijalnim vojnim akcijama disperzovanih širom planete. Na taj način „odmetništvo” u kontekstu pobune sa planetarne periferije možemo da razumemo kao svojevrsnu postojanu militarizovanu kriminalnu industriju usmerenu na vršenje paradržavnih funkcija radi ekstrakcije profita u zonama disfunkcionalne suverenosti legalnih organa vlasti. Svaka ozbiljna kriminalna industrija koja teži održivom delovanju zahteva stepen profesionalizacije i specijalizacije učesnika, a samim tim i valjan odgovor imperijalne kontrolne politike po modelu postupanja policije i krivičnog pravosuđa u klasičnoj borbi protiv kriminala na nacionalnom nivou.

Disciplinski rat sledi uzor „zapadnog načina ratovanja” (*Western way of war*) – racionalnog, hirurški preciznog, urednog, kontrolisanog, potpuno profesionalizovanog i visoko specijalizovanog, sa delimično preuzetom metodologijom policijskog rada.⁴² Većina postindustrijskih poliarhija vratila je na početku 21. veka model popune oružanih snaga iz predmodernog doba zasnovan na najamničkom ugovoru, čime je rat prestao da bude područje ontološkog iskustva za jednu političku zajednicu a postao još jedna unosna niša tržišne privrede.⁴³ Pošto danas američki marinci o odlučivanju uče od berzanskih službenika sa Vol strita i vojna logistika koristi načine poslovanja najvećeg američkog trgovinskog lanca *Wal-Mart*, može se reći da su sada oficiri samo još jedna vrsta eksperata a ne društveni sloj sa posebnim, skoro sakralnim položajem u društvu.⁴⁴ Žan Bodrijar (Jean Baudrillard) na primeru Prvog zalivskog rata dokazuje da je rat pretočen u postupak obrade (*processing*), odnosno u skup operacionalnih procedura svojstvenih pre administrativnom modelu regulisanja društvenih procesa nego klasičnoj ontologiji rata kao antagonističkoj razmeni između različitih subjektiviteta.⁴⁵ Nastojanje da se osigura savršen proces pretakanja strategijskih ciljeva u taktička dejstva delotvornim odabirom meta u zoni operacije sada je uokvireno načelima poput koordinacije, sinhronizacije, brzog odgovora,

⁴¹ Anthony Vinci, *Armed Groups and the Balance of Power: The international relations of terrorists, warlords and insurgents*, Routledge, New York and Oxon, 2009, pp. 130–131.

⁴² Više o novom načinu zapadnog ratovanja u: Benjamin Buley, *The New American Way of War: Military culture and the political utility of force*, Routledge, Oxon and New York, 2008.

⁴³ Opširnije u: Christopher Coker, *Humane Warfare*, op. cit., pp. 94–95.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 101.

⁴⁵ Argumentaciju iscrpnije videti u: Jean Baudrillard, *The Gulf War Did Not Take Place*, Indiana University Press, Bloomington (IN), 1995.

minimalnog udvostručavanja napora, ekspeditivne ocene izvršenih borbenih operacija i pune integracije kapaciteta.⁴⁶

Rat je tako postao modelovan, cikličan, ponovljiv postupak čiji su rezultati i ishodi podložni stalnom ocenjivanju prema kvantifikovanim merilima – jednako kao i policijski rad u suzbijanju kriminala. Ipak, baš kao i u sprovođenju politike borbe protiv kriminala na nacionalnom nivou, verodostojno merenje napretka u savremenom asimetričnom ratovanju predstavlja problem uprkos obilju prikupljenih informacija i praćenih pokazatelja u zonama vojne intervencije, pa je teško izvući pouzdan zaključak da li je neki disciplinski rat uspešan ili ne. Na primer, dok se ocena borbenih operacija u Vijetnamu pogrešno oslanjala na brojanje leševa neprijateljskih vojnika, u Iraku i Avganistanu je američka vojska detaljnije razradila ciljeve i prateće pokazatelje njihovog ostvarivanja. Međutim, mereni podaci opet nisu jasno otkrili obim poverenja lokalnog stanovništva u legitimnu vlast, odnosno podrške pobunjenicima.⁴⁷

Zaključak

Legitimizacija intervencionističke spoljne politike SAD i drugih zapadnih zemalja u postkolonijalnom delu sveta zasnovana je poslednje tri decenije na manipulativnoj upotrebi ideje o izgradnji međunarodnog društva kao puta ka ostvarenju kantovskog večnog mira na planeti. Intervencionistička imperijalna politika opravdana je razlozima navodne odbrane civilizacijskih tekovina Zapada od tzv. odmetničkih država i raznorodnih nedržavnih aktera koji osporavaju univerzalnu vrednost liberalnog poretka. Zbog toga smo pošli od pretpostavke da su spoljne politike SAD i zapadnih sila – vrednosno utemeljene u konceptima međunarodnog društva, demokratskog mira i podele sveta na liberalan centar i „necivilizovanu” periferiju – asimetričan karakter oružanih sukoba sa kraja 20. i početka 21. veka prilagodile potrebama svog spoljnopolitičkog instrumentarijuma i postepeno preobrazile ratovanje u politiku kontrole planetarne periferije. Kontrolna politika periferije uvela je metodologiju rada policije, krivičnog pravosuđa i kazneno-popravnog sistema u ontološku ravan vojnih intervencija, pa rat sada poprima obeležja politike borbe protiv kriminala. Zato smo u ovom radu predložili novi

⁴⁶ Astrid H.M. Nordin and Dan Öberg, “Targeting the Ontology of War: From Clausewitz to Baudrillard”, *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 43, No. 2, 2015, pp. 402–403.

⁴⁷ Iscrpnije o ovome u: Ethan B. Kapstein, “Measuring Progress in Modern Warfare”, *Survival*, Vol. 54, No. 1, February–March 2012, pp. 137–158.

pojam – disciplinski rat, kojim naglašavamo da je sada osnovni (verovatno ne i jedini) cilj imperijalnih ratova protiv postkolonijalnog dela sveta uspostavljanje željenog moralno-vrednosnog i društvenog poretka ili kažnjavanje „devijantnog” ponašanja, kako bi se prekršilac priveo pokajanju i popravio prihvatanjem vrednosnog sistema koji se nameće. Dok se rat prema klasičnom doktrinarnom shvatanju vodi uglavnom radi osvajanja dela teritorije, potpune okupacije ili preuzimanja nacionalnih resursa neke države – dakle, materijalnih interesa obrazloženih konkretnim političkim ciljevima – disciplinski rat je ideološki rat usmeren na „srca i misli” žitelja „odmetničkih” država i pripadnika terorističkih ili pobunjeničkih grupa. Imperijalna politika disciplinovanja planetarne „periferije” donekle sledi korporativnu logiku razvrstavanja pojedinaca i društava na kooperativne i nekooperativne shodno merilu korisnosti u kontekstu globalne podele rada.

Najkrupnija promena koju je uslovalo pretvaranje rata u disciplinski postupak je definisanje slike neprijatelja i njegov praktičan tretman tokom i nakon oružanog sukoba. Neprijatelj više nije pripadnik suparničke vojske koja se poštuje shodno univerzalnim načelima vojne etike i običajnog ratnog prava, nego je sveden na običnog kriminalca čije devijantno postupanje opravdava obezvređivanje njegove ličnosti kao pojedinca nedostojnog života u liberalnom poretku. Kriminalizovanje neprijateljskog vojnika vodi ka odricanju njegovog statusa borca predviđenog međunarodnim pravom oružanih sukoba, a samim tim mu se uskraćuje i zaštita u slučaju zarobljavanja. Pored toga, proces deetatizacije nasilja u vidu prenosa dela vojnih i bezbednosnih funkcija na privatne vojne i bezbednosne kompanije ili lokalne milicije – posebno u domenu etički spornih borbenih operacija na terenu – dovodi do varvarizacije ratovanja i podriva upravo liberalne vrednosti, iste one koje se navodno upravo disciplinskim ratom nastoje ugraditi u lokalnu političku zajednicu.

Gerilski način ratovanja, koji po pravilu primenjuje slabija strana u asimetričnom sukobu tipičnom za vojne intervencije – posebno terorističke grupe sa međunarodnom afilijacijom vođene verskim razlozima – podrazumeva dugotrajnu borbu i žrtvovanje kao temeljni stub dogmatske eshatologije. Neuspeh misija u Iraku i Avganistanu posmatran kroz odnos podnetih troškova i dosadašnjeg ishoda čini se da nameće pitanje svrsishodnosti i održivosti vođenja disciplinskog rata kao sredstva imperijalne kontrolne politike u 21. veku. Budući da je intervencionistička politika konceptualizovana kao policijski rad usmeren na uspostavljanje i očuvanje liberalnog poretka u nedovoljno „civilizovanim” društvima, onda gledano iz ugla stepena delotvornosti možemo da ustanovimo analogiju sa nacionalnim politikama suzbijanja kriminala. Drugim rečima, kao što mere politike borbe protiv kriminala i kaznene politike nisu ni u jednoj državi uklonile društveni fenomen kriminala i

recidivnost devijantnog ponašanja, tako je malo verovatno za očekivati da kaznene ekspedicije mogu da pruže delotvoran odgovor na strukturne probleme zemalja periferije i stvarne uzroke različitih vidova pobune i odbacivanja vrednosnog sistema koji bi navodno trebalo u budućnosti da objedini sva društva u jedno međunarodno društvo.

Bibliografija

- Ajzenhamer, Vladimir, „Bojno polje *praxis*: realističko-konstruktivistički duumvirat i 'posrtanje' liberalnog internacionalizma”, *Međunarodni problemi*, god. LXIX, br. 2–3, 2017, str. 262–282.
- Baudrillard, Jean, *The Gulf War Did Not Take Place*, Indiana University Press, Bloomington (IN), 1995.
- Buley, Benjamin, *The New American Way of War: Military culture and the political utility of force*, Routledge, Oxon and New York, 2008.
- Bull, Hedley, *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, Palgrave Macmillan, London and New York, 2012.
- Bullock, Karen, Clarke, Ronald V., and Tilley, Nick, “Introduction”, in: Karen Bullock, Ronald V. Clarke, and Nick Tilley (eds), *Situational Prevention of Organised Crimes*, Willan Publishing, Cullompton, 2010, pp. 1–16.
- Chandler, David, “War Without End(s): Grounding the Discourse of ‘Global War’”, *Security Dialogue*, Vol. 40, No. 3, June 2009, pp. 243–262.
- Coker, Christopher, *Humane Warfare*, Routledge, London and New York, 2001.
- Corbey, Raymond, “Laying Aside the Spear: Hobbesian *Warre* and the Maussian Gift”, in: Ton Otto, Henrik Thrane, and Helle Vandkilde (eds), *Warefare and Society: Archaeological and Social Anthropological Perspectives*, Aarhus University Press, Aarhus, 2006, pp. 29–36.
- Dennen, Johan M.G. van der, *The Origin of War: Evolution of a Male-Coalitional Reproductive Strategy*, Origin Press, Groningen, 1995.
- Fuko, Mišel, *Nadzirati i kažnjavati: nastanak zatvora*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci i Novi Sad, 1997.
- Hardt, Michael and Negri, Antonio, *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*, Penguin Books, New York, 2004.
- “Hearing Before the Select Committee on Intelligence of the United States Senate”, 103rd Congress, First Session on Nomination of R. James Woolsey to be Director

- of Central Intelligence, 2–3 February 1993, <https://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/hearings/103296.pdf>, 20/12/2018.
- Jabri, Vivienne, *War and the Transformation of Global Politics*, Palgrave MacMillan, Basingstoke and New York, 2007.
- Johnston, Helen, “The ‘Punitive Turn’: The Shape of Punishment and Control in Contemporary Society”, in: Helen Johnston (ed.), *Punishment and Control in Historical Perspective*, Palgrave Macmillan, Basingstoke and New York, 2008, pp. 235–241.
- Kapstein, Ethan B., “Measuring Progress in Modern Warfare”, *Survival*, Vol. 54, No. 1, February–March 2012, pp. 137–158.
- Kegley Jr., Charles W., “Introduction”, in: Charles W. Kegley Jr. (ed.), *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neo-Liberal Challenge*, St. Martin’s Press, New York, 1995.
- Kegley Jr., Charles W., “The Neoidealist Moment in International Studies? Realist Myths and the New International Realities (ISA Presidential Address March 27, 1993 Acapulco, Mexico)”, *International Studies Quarterly*, Vol. 37, No. 2, June 1993, pp. 131–146.
- Korać, Srđan T. i Stekić, Nenad, „Etičke oprečnosti teze o demokratskom miru”, *Srpska politička misao*, god. 25, vol. 62, br. 4/2018, str. 95–117.
- Lipschutz, Ronnie D., *After Authority: War, Peace, and Global Politics in the 21st Century*, State University of New York Press, Albany, 2000.
- MacMillan, John, “Liberal internationalism”, in: Martin Griffiths (ed.), *International Relations Theory for the Twenty-First Century: An introduction*, Routledge, Oxon and New York, 2007, pp. 21–34.
- McLaughlin, Eugene, *The New Policing*, SAGE Publications, London and Thousand Oaks, 2007.
- Nordin, Astrid H.M. and Öberg, Dan, “Targeting the Ontology of War: From Clausewitz to Baudrillard”, *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 43, No. 2, 2015, pp. 392–410.
- Otterbein, Keith F., *The Evolution of War*, HRAF Press, New Haven, 1985.
- Proroković, Dušan i Milićević-Proroković, Jelena, „Teorija neoliberalnog institucionalizma na početku 21. veka: međunarodne institucije i globalno upravljanje”, *Međunarodni problemi*, god. LXIX, br. 2–3, 2017, str. 247–261.
- Radojević, Slobodan, *Uloga pomorskih i vazduhoplovnih snaga NATO u Sredozemlju posle Hladnog rata*, doktorska disertacija, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2017.

- Rengger, Nicholas J., *International Relations, Political Theory and the Problem of Order: Beyond International Relations Theory?*, Routledge, London and New York, 2000.
- Richmond, Oliver P., *Peace in International Relations*, Routledge, Oxon & New York, 2008.
- Rogers, Paul, *Losing Control: Global Security in the Twenty-first Century*, Pluto Press, London and Sterling (VA), 2000.
- Rols, Džon, *Pravo naroda*, Alexandra Press i Nova srpska politička misao, Beograd, 2003.
- Ross, Jeremy A., "Durkheim and the Homo Duplex: Anthropocentrism in Sociology", *Sociological Spectrum*, Vol. 37, Issue 1, 2017, pp. 18–26.
- Steverson, Leonard A., *Policing in America: A reference handbook*, ABC CLIO, Santa Barbara (CA), 2008.
- Trapara, Vladimir, „Neoklasični realizam – realizam za 21. vek”, *Međunarodni problemi*, god. LXIX, br. 2–3, 2017, str. 227–246.
- Vinci, Anthony, *Armed Groups and the Balance of Power: The international relations of terrorists, warlords and insurgents*, Routledge, New York and Oxon, 2009.
- Virilio, Pol i Lotringer, Silver, *Čisti rat: dvadesetpet godina kasnije*, Centar za medije i komunikacije Fakulteta za medije i komunikacije, Beograd, 2012.
- Vuono, General Carl E., "Training and the Army of the 1990s", *Military Review*, US Army Command and General Staff College, Vol. LXXI, No. 1, January 1991, pp. 2–9.
- Warburton, David, "Aspects of War and Warfare in Western Philosophy and History", in: Ton Otto, Henrik Thrane, and Helle Vandkilde (eds), *Warfare and Society: Archaeological and Social Anthropological Perspectives*, Aarhus University Press, Aarhus, 2006, pp. 37–55.
- Weber, Cynthia, *International Relations Theory: A critical introduction*, Routledge, Oxon and New York, 2010.

Srđan T. KORAC

**WAR IN THE 21ST CENTURY AS A TOOL OF THE IMPERIAL CONTROL
OF PLANETARY “PERIPHERY”**

Abstract: The paper analyses how the (mis)use of the concept of international society in the context of the US and other Western countries` foreign policies legitimises an alleged defensive role of the interventionist imperial policy towards rogue, weak and failed states, as well as towards various non-state actors who contest the universality of liberal order. The starting assumption is that the asymmetric character of armed conflicts in the late 20th and early 21st century – combined with notions of international society, democratic peace, and world division into the “civilised” (liberal) centre and “uncivilised” periphery – has conditioned the planning and waging wars as disciplinary tools of the Western imperial control policy which is asserted over planetary periphery. The analysis focuses on several indicators which reveal how the methodology of the policing, the criminal justice system and the penalty system is embedded into the ontology of military interventions pursued by the United States, alone or within ad hoc coalitions with other Western and/or regional powers. The author concludes that war as a social practice lost in the early 21st century its traditional ontological features by assuming the structural characteristics of crime control policy, which caused the disruption of the ethical framework in the discursive and practical treatment of hostile states and their soldiers and non-state actors.

Key words: war, military intervention, international society, liberal order, control policy, the United States, the West.